

گردهمایی ششم از سلسله گردهمایی‌های اصحاب علوم انسانی و اجتماعی در یادبود

"شهادت پرواز اردیبهشت" | فرهنگستان علوم اسلامی قم | پنجشنبه ۲۴ خرداد ۱۴۰۳

یادداشت حجت الاسلام سیدپیمان غنایی با عنوان:

شرح صدر فعال، ضرورتی راهبردی و فراتر از فضیلت اخلاقی در مدیریت تحول گرای ایران امروز

(۱) معمولاً وقتی از واژه شرح صدر به عنوان یکی از ویژگی‌های مورد نیاز در مدیریت، سخن به میان می‌آید، معنا و مفهومی که به اذهان عمومی ما متبادر می‌شود، نوعی ارزش و فضیلت اخلاقی است؛ فضیلتی که به معنای بزرگی روح انسان در مواجهه با انواع مخالفت‌ها و دیدگاه‌های معارض بوده و مساوق با رفتارهای حلیمانه و صبر و تحمل دیدگاه‌های مختلف و احیاناً سختی‌های مسیر حرکت مدیریتی در تعامل با دیگران است. در واقع اثر مهم شرح صدر به معنای فوق در فضای مدیریتی، زدودن موانع روحی و عاطفی افراد برای ارتباط بهتر و توسعه تعامل در محیط و فضای مدیریتی، اعم از محیط یک سازمان و یا فضای عمومی جامعه است. به نظر می‌رسد چنین معنایی از شرح صدر بیشتر معنایی انفعالی و در حد مانع زدایی و تحمل سختی‌های ارتباط با نظرات مخالف برای نرنجاندن افراد و حفظ روابط عاطفی است که حتماً فضیلتی اخلاقی و البته بسیار برجسته است.

(۲) اما به نظر می‌رسد برای شرح صدر به عنوان خصوصیتی که در روایات اهل بیت علیهم السلام، ابزار و وسیله ریاست و مدیریت شمرده شده است، تبیینی فراتر از یک فضیلت اخلاقی که مساوق با صبر و تحمل و شنیدن حرف‌های مخالف و متنوع از سوی مدیر و حاکم و بزرگتر در یک جمع یا سازمان و محیط اجتماعی است، می‌توان ارائه داد. در این تبیین، شرح صدر به معنای نوعی گشودگی، استقبال و مواجهه فرصت‌انگازانه با موضع‌گیری‌ها و افکار و رفتارهای متفاوت و مخالف، با هدف یافتن بهینه‌ترین مواضع، تدابیر و اقدامات و نیز بهترین عناصر انسانی در مسیر تحقق اهداف و جهت‌گیری‌های یک جمع یا سازمان و یا محیط اجتماعی است.

(۳) شرح صدر به معنای فوق سبب می‌شود تا مدیر در حصار تنگ روابط با اطرافیان و افکار و تدابیر متداول علمی یا غیر علمی آنها محدود و محصور نماند و مستمراً در معرض شناسایی و استفاده بهینه از ظرفیت‌های جدیدی که در فضای درونی و بیرونی تحت مدیریت او، برای پیشبرد اهداف سازمان یا جامعه‌ی تحت مدیریت او پدید آمده، قرار گیرد. در این نگاه بزرگی و گشودگی روح مانع از نشنیدن‌ها و ندیدن‌های انواع موضع‌گیری‌ها، اندیشه‌ها و تدابیر و ظرفیت‌های متنوع انسانی پیرامونی برای مدیری خواهد بود که همواره خود را نیازمند شناسایی و استفاده از همه فرصت‌ها و ظرفیت‌های بهتر و برتر انسانی و فکری در افزایش کارایی و بهره‌وری مجموعه تحت مدیریت خود می‌داند. بنابراین شرح صدر به این معنا ضرورتی راهبردی برای هر جامعه یا سازمان تحول‌گرا محسوب می‌شود؛ چرا که زمینه تحول مستمر در نیروها و طرح‌ها و روش‌ها را برای بهینه حرکت در جهت مورد نظر فراهم خواهد کرد.

(۴) مروری بر شرایط امروز ایران در مراحل حرکت تکاملی انقلاب اسلامی در مسیر دولت‌سازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی، اهمیت و ضرورت مضاعف ویژگی فوق را در فضای مدیریتی کلان نظام جمهوری اسلامی بیش از پیش روشن می‌کند. چرا که حرکت تکاملی انقلاب اسلامی در برابر دو اردوگاه بزرگ

سوسیالیستی و لیبرالیستی در جهان معاصر و داعیه داری نظمی دیگرگون در مقیاس جهانی، مستلزم تحول گرایایی برای شکل دهی به الگویی دیگر از ساخت جامعه و به تعبیر دیگر رسیدن به الگویی متفاوت از دولت و جامعه اسلامی است؛ این امر هم بیش از هر چیز نیازمند خلاقیت و ابتکار و نوآوری و تجربه ورزی در رفت و آمد میان نظر و عمل است که البته باید متکی بر جهت گیری ها و ارزشها و آموزه های دینی باشد. جامعه و به ویژه جولان نیازمند حرکت عمومی اسلامی، به شدت رهبری حکیم انقلاب همچنین تعبیر بنابراین مدیریت کلان نظام باید پیش و پیش از هر فرد یا مجموعه ای نگاه فرصت انگارانه به همه ظرفیت های انسانی و فکری خلاق و مبتکری داشته باشد که معمولاً در جوانان بیشتر بروز داشته و امروز جامعه ایران مملو از آن است. با این نگاه شرح صدر به معنای گشودگی و نگاه فرصت انگارانه به حرفها و فکرهای متفاوت و مخالف، یک ضرورت راهبردی و قطعی حرکت تحول گرایانه‌ی عبور انقلاب اسلامی به سوی آرمان های تمدنی خویش خواهد بود.

۵) مهمترین موانع این خصوصیت و ویژگی راهبردی، اولاً احساس خودبسندگی و مرزبندی های تنگ نظرانه و متوهمانه با بسیاری از ظرفیت های انسانی و ایده ها و تجربه های جدید با برچسب های مختلف است؛ چه ظرفیت های مختلفی که درون سیستم مدیریتی و ساختارهای رسمی کشور وجود دارد و چه ظرفیت هایی که در میان عموم نخبگان و مردم و بیرون از نهادهای رسمی حاکمیتی است.

چنانکه آفات این شرح صدر نیز گرفتار شدن در فضای تکثرها و تنوع ها و در نتیجه عدم انسجام در مدیریت نیروها و فعالیت ها از یک سو و کاهش قدرت تصمیم گیری و قاطعیت در پیگیری و تحقق بخشی به تصمیمات اخذ شده در نظام مدیریت، از سوی دیگر است. لذا وجه فعال بودن شرح صدر در معنای مورد نظر هم، توجه ویژه به این آفات و پرهیز از گرفتار شدن در آنها به اسم شرح صدر است.

۶) اکنون با دقت در شیوه و عملکرد مدیریتی شهید آیت الله رئیسی چه در مسیر انتصابات و به کارگیری همکاران اصلی در لایه های مختلف مدیریتی کشور و چه در مسیر اندیشه ورزی و تصمیم سازی و تصمیم گیری های خرد و کلان اجرایی کشور، می توان نشانه های زیادی از وجود چنین شرح صدری را مشاهده کرد و در مطالعات تفصیلی آن را دقیقاً نشان داد؛ شرح صدری که زمینه حرکتی تحولی و البته غیر شتاب زده و در عین حال سریع و رو به رشد را تحقق و بهینه مستمر در سیاست های راهبردی و طرح های عملیاتی کشور در عرصه های مختلف فراهم کرد؛ تحولی که آثار آن در توسعه فعال روابط خارجی و پیشبرد مسائل منطقه ای تا توسعه تجارت و مسیره های ترانزیتی بین المللی و مدیریت بحران های در آستانه انفجار انرژی، بویژه آب و برق کشور و کنترل تورم در کنار تحقق رشد چشمگیر اقتصادی و کاهش جدی نرخ بیکاری و عبور با کمترین هزینه از شرایط خطیر فتنه سال ۹۱ و مدیریت نسبی فضای فرهنگی و اجتماعی و حرکت به سمت بهبود سرمایه اجتماعی کشور و تلاش در جهت ارتقاء سطح مدیریت فضای مجازی با توسعه کارآیی سکوه های داخلی و ده ها مسأله ریز و درشت دیگر فرهنگی و اجتماعی به وضوح قابل مشاهده و بیان است.

امید که برکات این سیره و روش و منش مدیریتی در دولت و تاریخ آینده مدیریتی ایران با قدرت و کیفیت بیشتر تداوم یابد.

والسلام علی عبادالله الصالحین

و رحمت الله و برکاته